

ŠOLSKA KRONIKA – 13, Zbornik za zgodovino šolstva in vzgoje – XXXVII, (School Chronicle – The Miscellany for the History of Schooling Education), Glasilo Slovenskega šolskega muzeja. Ljubljana, Slovenski šolski muzej, 2004. Št. 1/2004, str. 1–200; št. 2/2004, str. 201–400.

Odkar od leta 1992 dalje pod imenom Šolska kronika izhaja samostojno glasilo Slovenskega šolskega muzeja, imajo vsi, ki jih zanima zgodovina šolstva, pedagogike in vzgoje na slovenskem ozemlju, možnost in zadovoljstvo prisostvovati predstavitvi te strokovne serijske publikacije. Tako je bilo tudi letos, 20. januarja 2005, ko so v prenovljeni čitalnici v Slovenskem šolskem muzeju predstavili 1. in 2. številko letnika 2004. Istočasno so predstavili še razstavni katalog – zloženko št. 82 z naslovom *Učitelj naj bo*, nastal ob priložnosti razstave ob 130-letnici učiteljskega zbirateljstva o šolstvu na Primorskem. Na svoji spletni strani pa so predstavili tudi projekt *Sprehod po poti kulturne dediščine šolstva v Ljubljani in njeni okolici*.

Pri nastajanju obeh števil, ki jih je uredil odgovorni urednik mag. Stane Okoliš, je sodelovalo 29 avtorjev. Nekateri so napisali po dva ali celo več razprav ali člankov. Šolstvo je priljubljena tema pogovorov in obujanja spominov v ožjih in širših družbenih krogih. Zato ne preseneča široki spekter tematik, s katerimi se tako

ali drugače ukvarja široki krog ljudi, ki raziskujejo, zbirajo, pišejo in berejo zgodovino šolstva. Obsežna publikacija priča o ugledu revije med ustvarjalci in med bralci. Od leta 1999 dalje namreč izhaja v dveh številkah letno in objavlja raziskovalne uspehe delavcev in sodelavcev muzeja, raziskovalcev na inštitutih in na univerzah ter strokovnjakov, ki delajo v šolah, muzejih in arhivih, v njej pa sodelujejo tudi drugi preučevalci šolstva. Prostorsko pa se ne omejuje zgolj na slovenski prostor, temveč seže tudi na bližnja območja ter v širši evropski prostor. Zaradi večne aktualnosti dogodkov, povezanih s šolstvom, je ta tematika tudi zaradi politike in pozornosti medijev skoraj vsakodnevno v središču zanimanja širše javnosti. Smotno bi bilo, da bi odgovore za sodobna vprašanja in probleme včasih

poiskali tudi v preteklosti, ki jo pomaga razkrivati Šolska kronika. Zato bi se morali tistim, ki jim je publikacija namenjena, to pomeni vsem, ki se kakorkoli ukvarjajo s tradicijo in zgodovino šolstva, pedagogike in vzgoje, in še posebej učiteljem ter mladim raziskovalcem na osnovnih in srednjih šolah, vsaj kot bralci pridružiti še politiki. Morda bi se lahko ob Kronikinih prispevkih zamislili in lažje prišli do pravih rešitev aktualnih vprašanj.

Šolska kronika vsebinsko zajema zgodovinske vidike vzgoje, izobraževanja in šolstva, od teoretičnih vprašanj do krajevnogodovinskih študij, biografskih in bibliografskih pregledov. Zbornik je razdeljen na več ustaljenih rubrik, v katere uredništvo razvršča raznolike znanstvene razprave in druge prispevke. Te rubrike so *Članki in razprave*, *Gradivo in prispevki*, *Spomini na šolo*, *Jubileji*, *Iz muzejskega dela*, *Drobtinice iz šolske preteklosti ter Poročila in ocene*. *Gradivo in prispevki* ter *Drobtinice* so tokrat samo v prvi številki. Druga številka pa vsebuje enkratno tematsko rubriko, v kateri so objavljeni prispevki, ki so jih avtorji napisali o begunskem šolstvu v slovenski zgodovini. V obeh številkah sta v rubriki *In memoriam* dva spominska prispevka. Edvard Protner se je ob 60. obletnici rojstva spomnil pokojnega dr. Oskarja Autorja (1943–1989), ki mu je prezgodnja smrt preprečila, da bi odločilneje sooblikoval slovensko šolsko-pedagoško dogajanje; njegovo delo je na področju pedagoškega zgodovinopisja še vedno aktualno, njegovo ime pa je zapisano med najpomembnejša imena slovenske pedagogike. Tatjana Hojan in Branko Šuštar sta lepe misli namenila nekdanji dolgoletni delavki Šolskega muzeja Nadi Lindič (1922–2004), od katere so se poslovili v poletnih mesecih preteklega leta.

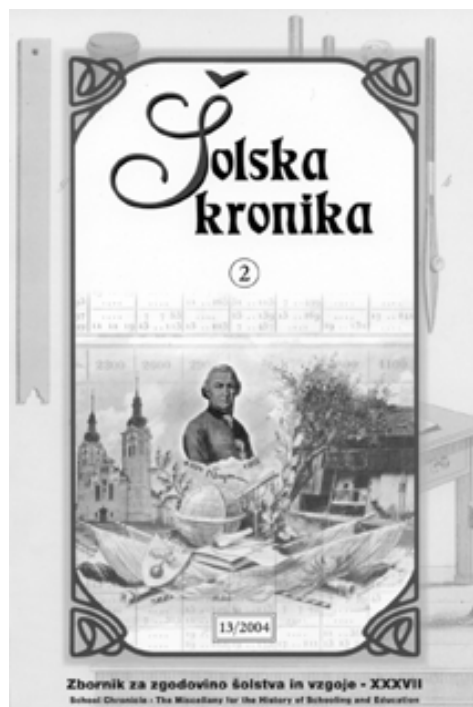
V tokratnem letniku so avtorji posvetili svoje razprave različnim temam. Matej Hriberšek v svojem prvem izvirnem znanstvenem članku z naslovom *Klasični jeziki v avstrijskem šolstvu 1849–1870* piše o reformi srednjega šolstva, ki jo je avstrijska oblast izvedla po revoluciji leta 1848. Ta je utrdila položaj latinščine in grščine ter poskušala ustvariti primerno razmerje med humanističnimi in naravoslovno-matematičnimi predmeti. Osvetljuje tudi delo Hermanna Bonitza, klasičnega filologa, ki je bil eden najtesnejših sodelavcev pri omenjeni reformi srednjega šolstva. V svoji drugi razpravi Matej Hriberšek piše o prvih slovenskih priročnikih in učbenikih za klasične gimnazije v obdobju 1864–1886. Pobude zanje so prišle po omenjeni reformi avstrijskega šolstva, njihovi pobudniki so bili slovenski izobraženci, prve konkretnije korake pa je naredila leta 1864 ustanovljena Slovenska matica. Avtor dodaja kronološki seznam teh učbenikov in bogato bibliografijo. Stanislav Južnič, že kar stalni sodelavec Šolske kronike, je zanjo prav tako prispeval dve razpravi. V prvi številki obravnava pouk o tekočinah na višjih študijah v Ljubljani v 18. stoletju ter podaja biografiji dveh najpomembnejših ljubljanskih fizikov tedanjega časa, Antona Ambschella in Gabrijela Gruberja. Ocenjuje, da je Ambschellovo in Gruberjevo delo spadalo v sam vrh tedanje fizike v monarhiji. V drugem zvezku pa Južnič v zanimivem članku *Učenec Jurij in učitelj Vega* osvetli Jurija Vego iz dveh zanimivih

zornih kotov; najprej kot učenca, ki je imel prvorazredne učitelje, in nato kot učitelja, čigar šola je spadala med najboljše v monarhiji. Jurij Vega se je s svojim delom, zlasti z izračunavanjem logaritemskih tabel, zapisal tudi v zgodovino šolstva. Tatjana Hojan je za tokratno Šolsko kroniko napisala več prispevkov. V razpravi *Poskus obnovitve Slovenske šolske matice* opozarja na napore Zveze pedagoških društev Slovenije, ki so jo leta 1953 poskušali revitalizirati z izdajanjem pedagoških publikacij, vendar so nato zaradi pomanjkanja sredstev založništvo prepustili Državni založbi Slovenije. V svoji drugi razpravi pa obravnava zadrugo Učiteljski zdraviliški dom v Rogaški Slatini, ki jo je ustanovila učiteljska organizacija leta 1920. Po letu 1954 pa je zdraviliški dom zaradi premajhnega obiska in velikih stroškov prešel k drugemu oskrbniku. 130 let Srednje kmetijske šole v Mariboru v obdobju 1872–2002 je prikazala Mirjana Čokl. Šola je v svoji zgodovini spreminjala oblastnike, ime, programe in lokacije, a je po avtoričinem prepričanju vedno pomenila vrh slovenskega, jugoslovanskega in tudi evropskega kmetijskega šolstva. S svojo vzgojno-izobraževalno vlogo pa je dala poseben pečat Slovincem in slovenskemu podeželju. Med Ocenami je med drugimi tudi ocena Srečka Reherja o istoimenskem zborniku. Monika Govekar Okoliš poudarja pomen slovenskih šolskih knjig in učbenikov pri oblikovanju nacionalne identitete Slovencev v drugi polovici 19. stoletja. Orisuje prizadevanja takratnih intelektualcev, zavednih slovenskih učiteljev, profesorjev in drugih za nastanek in tisk slovenskih šolskih knjig in učbenikov. Ob njihovem delu jih je vodila zavest, da bo slovenski narod lahko razvijal in ohranjal svojo nacionalno identiteto, kulturo, jezik in pismenost le tako, da se bodo ljudje v šolah učili v slovenskem jeziku in iz slovenskih učbenikov.

Druga številka prinaša kot podrubriko *Člankov in razprav* izredno zanimivo tematsko poglavje, in sicer prispevke *Pogovora o begunskem šolstvu v slovenski zgodovini* 23. 10. 2003 v Slovenskem šolskem muzeju ob zaključku razstave Begunsko šolstvo na Slovenskem v 20. stoletju. V uvodu v pogovor je direktor Slovenskega šolskega muzeja Branko Šuštar predstavil tematiko in specifiko begunskega šolstva. O slovenskem begunskem šolstvu med prvo svetovno vojno sta spregovorila Petra Svoltjšak in Gvido Stres. Slednji se je krajevno opredelil za begunsko šolstvo na ozemlju Avstrije. Spomine na begunsko gimnazijo v Lienzu in Peggezu je napisal Kajetan Gantar, Jaka Okorn pa je obudil lastne spomine na zgodnja šolska leta med vojno in po vojni v begunstvu. Rozina Švent je podala prispevek Slovenske šolske knjige v begunskih taboriščih v Avstriji (1945–1948), Gorazd Bajc pa je prikazal obnovo tržaških slovenskih šol po drugi svetovni vojni ter opozoril na politično emigracijo iz Slovenije.

V rubriki *Gradivo in prispevki* Ivanka Zajc Cizelj piše o novih predpisih za dokumentacijo v vzgojno-izobraževalnih ustanovah in o nastali problematiki reševanja kulturne dediščine, in sicer v prvem planu arhivskega gradiva. Svoja razmišljanja in spoznanja objavlja v prispevku z naslovom *Vzgojno-izobraževalne ustanove*

kot ustvarjalci in imetniki kulturne dediščine. Franček Lasbaher na podlagi bogatih virov s posebnim občutkom in ponosom opisuje zgodovino Osnovne šole Kotlje v luči šolske kronike. Dodaja seznam voditeljev kotuljske šole do leta 1941 ter številnih dotedanjih učiteljev. Vsekakor je to čustven prispevek dejavnega preučevalca in raziskovalca šolstva na Koroškem, vreden branja. Enako vreden pa je tudi življenjepis, v katerem jubilejno delo omenjenega avtorja osvetljuje Mladen Tancer. Poleg tega lahko v tokratni rubriki *Jubileji* beremo še o jubilejih šol v letu 2005, ki ga je pregledno na podlagi dokumentacijske zbirke Slovenskega šolskega muzeja pripravila Slavica Pavlič; Ivan Nemanič pa se je ob 150-letnici rojstva spomnil šolnika Jurija Režka (1854–1942).

Ena najbolj zanimivih je zagotovo rubrika *Spomini na šolo*. Takih spominov imamo vsi zagotovo veliko in ob prispevkih, ki so objavljeni v Šolski kroniki, nam misli kaj rade zaidejo v dni, ki so bili lepi. Spomnimo se sošolcev in učiteljev, spomnimo se dogodkov. Ti rani spomini se nam vsem neizmerno vtisnejo v podzavest in le redko se zavedamo, kako pomembni so. Zavedamo se sicer, da so nam krojili nadaljnjo življenjsko pot, pa kljub temu jim čisto zaradi normalnih človeških lastnosti posvetimo premalo pozornosti. V tokratnih številkah pa sta takšne spomine na papirju obudili Štefanija Rostohar in Nataša Polajnar Frelj v zanimivem prispevku z naslovom Pokrajinska kmetijsko-gospodinjstva šola na Mali Loki (1930–1944). Ciril Kovačič se je spomnil dveh let, 1946 in 1947, na osnovni šoli v Dobrovniku. Franc Kukovica je avtor prispevka Spomini na 35 let učiteljevanja in dogajanja v dvojezičnem šolstvu na avstrijskem Koroškem, Judita Vodopivec pa piše o spominih na šolski muzej na Ledini.

V *Drobtinicah iz šolske preteklosti* Tatjana Hojan v treh krajših prispevkih piše o petindvajsetletnici mature 1900 v Ljubljani, o šolskih muzejih leta 1904 ter o dogajanju v postonjskem šolskem okraju. Štefanija Rostohar pa predstavlja šolski avtobus v OŠ Krško v letih 1929/30.

Iz muzejskega dela je rubrika, v kateri muzejski delavci poročajo o svojem delu. Ker Šolsko kroniko izdaja Šolski muzej, je prav, da je del njene vsebine posvečen tudi tipičnemu muzejskemu delu, njegovemu pomenu in rezultatom, ki jih vsakoletno dosegajo. Tega se "šolski muzealci" zavedajo, zato so pripravili natančen opis dela in dogodkov v letu 2003. Direktor muzeja Branko Šuštar je pripravil več poročil: poročilo o delu Slovenskega šolskega muzeja, poročilo o 10. mednarodnem simpoziju šolskih muzejev in šolsko-zgodovinskih zbirk v Bremnu leta 2003, poročilo o obisku šolskih muzejev v Michelstettenu in Bratislavi ter poročilo o Šolskem muzeju v Nürnbergu, ki domuje v Muzeju industrijske kulture. Marjetka Balkovec Debevec je podala misli ob razstavi Gradnja babilonskega stolpa, ki je bila od 5.4. do 5.10.2003 v Gradcu. V drugi številki pa so še trije njeni prispevki, v katerih piše o dogodkih in razstavah v Slovenskem šolskem muzeju: o jesenskih pogovorih ob jubilejih, o gostujoči razstavi Muzeja novejših zgodovine iz Celja z naslovom *Dobra igrača* ter o predstavitvi knjige belokranjskih folklornih pripovedi z naslovom *Zgodbe ne moreš iz žakla zvrnit*. V rubriko je uredništvo uvrstilo tudi poročilo Slavice Pavlič o odkritju spominske plošče na rojstni hiši duhovnika, učitelja in prvega ravnatelja ljubljanske realke Mihaela Peternela, ki so jo ob 195-letnici njegovega rojstva vzdali v njegovi rojstni vasi Podlanišče nad Cerknim. Mateja Ribarič je pripravila prispevek o razstavi o begunskem šolstvu v 20. stoletju, celjska muzealka Bronica Gologranc Zakonjšek pa o dobrih igračah, ki so dosegle pozitivno zdravstveno-higiensko ter tehnološko in tehnično vzgojno oceno in so zaradi tega dobile oznako Dobra igrača.

Oba zvezka Šolske kronike zaključuje rubrika *Poročila in ocene*, v kateri so objavljene recenzije 14 zanimivih domačih in tujih publikacij, ki obravnavajo področje šolstva, šol in različnih posameznikov. To so biografije, monografije, zborniki itd. V obeh zvezkih uredništvo objavlja natančna navodila avtorjem, v drugem pa je dodan še seznam sodelavcev Šolske kronike 2004.

Prispevki so v zborniku razvrščeni po strokovni opredelitvi od izvirnih znanstvenih člankov dalje. Dodeljena sta jim Univerzalna decimalna klasifikacija (UDK) in datum prejetja članka v redakcijo. Izvirni znanstveni članki imajo poleg slovenskega vselej še angleški izvleček in nemški povzetek. V ta dva tuja jezika so prevedeni tudi naslovi prispevkov; v angleščino že v naslovu, v nemščino pa ob povzetku. Naslovi prispevkov v vseh treh jezikih so navedeni že v kazalu. Članki so opremljeni z ustreznimi črno-belimi ilustracijami, ki dopolnjujejo njihovo vsebino; platnice z zavihki pa so natisnjene v barvni tehniki. Na naslovnici sta ilustrativna motiva iz vsebine razprav, na zavihkih pa je s slikovnim gradivom predstavljena vsebina muzejskega dela. Vsebinska Šolske kronike je vpisana v slovenski internetni knjižnični sistem Cobiss, kar omogoča hitrejše in obsežnejše iskanje in širjenje strokovnih informacij. Njena vsebina s posameznimi prispevki pa je tudi na skrbno urejeni in redno ažurirani spletni strani Slovenskega šolskega muzeja.

Sicer maloštevilen, vendar izredno delaven kolektiv Slovenskega šolskega muzeja z direktorjem mag. Brankom Šuštarjem in glavnim urednikom Šolske kronike mag. Stanetom Okolišem na čelu si za svoje delo zasluži vse pohvale. Pohvale si zasluži tudi celotno uredništvo Šolske kronike, saj vsako leto znova pridobi, uredi in recenzira številne prispevke, ki jih izda v dveh številkah z okoli 200 stranmi. Raznoliko in pestro gradivo zelo elastično uvršča v določene rubrike, predvsem pa mu uspeva količinsko in kvalitetno vzdrževati zastavljeni visoki nivo publikacije.

Nadja Terčon

Janka Istenič: POETOVIO, Zahodna grobišča I. in II. Grobne celote iz Deželnega muzeja Joaneuma v Gradcu. Katalogi in monografije, 32. Ljubljana, 1999. I. del: 201 slik, 244 str.; II. del: Katalog, 177 tabel, 259 str.

Kar nekaj let je slovenska arheološka javnost z nestrpnostjo pričakovala izid pričujočega dela Janke Istenič, kustosinje Narodnega muzeja v Ljubljani in specialiste za rimskodobno keramiko. Delo je nastalo kot doktorska disertacija, ki jo je avtorica obranila leta 1993 na Oddelku za arheologijo Univerze v Ljubljani. Predelano in dopolnjeno je nazadnje izšlo v seriji Monografije in katalogi Narodnega muzeja v Ljubljani.

V uvodu avtorica kratko predstavi Poetovio, največje in najpomembnejše antično mesto na ozemlju današnje Slovenije. Prostor je bil poseljen od neolitske dobe dalje in od prazgodovinskih dob je tod tekla znamenita jantarna cesta. Lega ob reki Dravi je bila odločilnega pomena tudi za nastanek rimskodobne naselbine.

Poglejmo поблиže, kako je bilo s tem. S političnimi in vojaškimi dogodki, ki so spremljali aneksijo Noriškega kraljestva okoli leta 15 pr. Kr., so povezane tudi spremembe meja. Od tedaj dalje sodi prostor, ki ga je zavzemala kasnejša Poetoviona in so ga poseljevala keltska plemena Seretov, Serapilov in Iasov, v območje Ilirika, oziroma kasnejše Panonije. Kot je v številnih študijah pokazal J. Šašel, je bil v Tiberijevih vojnah in v času panonsko-dalmatskega upora, prostor med jadranskimi pristanišči, posebej med Senio, reko Kolpo, Savo in Dravo, izjemnega strateškega pomena (Šašel, Op. sel., 397–403, Abb. 1). Območje med vojaškimi tabori Burnum, Tilurium, Siscia, in Poetovio so sčasoma prepredli z manjšimi taborišči in mrežo vojaških cest. Zanj se je izoblikoval izraz dravski limes (Šašel, Op. sel., 483–488, Karte 1–3).

Od avgustejske dobe dalje je v Poetoviju tabor VIII legije Avguste. Leta 45 ali leto kasneje jo je nadomestila XIII Gemina iz Vindonisse. Tu je bilo tudi matično pristanišče za rečno floto, *classis Flavia Pannonica*.